

OS 80

SINGER LAREN JAARVERSLAG

Stichting Singer Memorial Foundation is een particuliere stichting, opgericht in 1954 op initiatief van mevrouw Anna Singer-Brugh, de weduwe van de Amerikaanse schilder William Henry Singer Jr. De stichting beheert de nalatenschap van het echtpaar Singer, bestaande uit een collectie kunstwerken, een museum, een theater en hun voormalige woonhuis met tuin, Villa De Wilde Zwanen. De stichting is gevestigd te Laren NH. Singer Laren ontvangt gemeentelijke en – incidenteel – provinciale subsidie. Singer Museum en Theater en de verhuur van de accommodatie zijn de centrale activiteiten van de stichting.

Singer museum concentreert zich in haar verzamel- en presentatiebeleid op beeldende kunst uit de periode 1880-1950. Rond en in het theater organiseert Singer een cultureel programma, dat de regio een ruim en gevarieerd scala aan podiumkunsten biedt. De binnen- en buitenaccommodatie wordt verhuurd aan derden, zowel bedrijven als particulieren.

Alle activiteiten in Singer Laren in 2008 trokken ca. 117.500 bezoekers. In dit jaaroverzicht, dat verslag doet van de activiteiten in 2008, is ook de verkorte staat van baten en lasten opgenomen.

4	Voorwoord
6	Singer Laren Museum
10	Singer Laren Theater en Laren Jazz
12	Publieksactiviteiten en Educatie
13	Publiciteit en Marketing
15	Singer Laren en de regio
16	Singer Supporters
19	Verhuur en Accommodatie
20	Bedrijfsvoering
24	Bijlagen

Voorwoord

Na de zo ingrijpende gebeurtenis in 2007 mochten wij hopen op een rustiger 2008. De afwikkeling van de schade aan *de Denker* vergde echter ook dit jaar nog veel aandacht. De adviezen van experts over de schade en de mogelijke restauratie kwamen zeer zorgvuldig tot stand en werden door bestuur en directie al even zorgvuldig behandeld. In het begin van het jaar concentreerde de Commissie van Beheer zich op de beleidsvraag 'waar staat Singer Laren over 10 jaar'. Benchmarks en publieksonderzoek leverden de belangrijke gegevens voor het uitstippelen van een lange termijnstrategie. Voor zowel het museale programma als het theater en de fondsenwerving werd het beleid voor een langere periode vastgesteld. Het totaal aantal bezoekers aan Singer Laren was in 2008 met 117.392 zo'n 2,6 % hoger dan in 2007.

Na de start in 2007, mochten wij dit jaar opnieuw als beneficiënt van de BankGiro Loterij en cheque van € 200.000,- in ontvangst nemen. De BankGiro Loterij gelden werden aangewend voor onder andere de restauratie van werken uit de eigen collectie en de presentatie daarvan in de tentoonstelling *American Impressionist. William H. Singer jr.*

Dankzij de aanpassing van het klimaat in de tuinzalen en de bijdrage van de BankGiro Loterij kon ook in 2008 aldaar permanent aandacht worden besteed aan de eigen collectie van Singer Laren. De museale wisseltentoonstellingen en de

permanente expositie van eigen werken trokken in totaal 64.892 bezoekers.

De Stichting Vrienden van het Singer Museum, als altijd zeer actief en met ruim 1.200 begunstigers één van de grote museumvriendenstichtingen, stelde ons dit jaar financieel in staat het uitgebreide onderzoek naar het oeuvre van William Henry Singer jr. af te ronden en te laten uitmonden in een overzichtstentoonstelling en een monografie. Met de onmisbare inzet van vele Vriendenvrijwilligers o.a. in de museumwinkel wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de doelmatigheid, de gastvrijheid en de publieksvriendelijkheid van het museum. Het theater trok in totaal 31.856 bezoekers, een lichte daling ten opzichte van 2007. De gemiddelde zaalbezetting behoort opnieuw tot de hoogste in het land. Met de belangrijke bijdrage van de Stichting de Vijftig Zakenvrienden van William Singer kon dit jaar een bijzonder educatief project voor basisschoolleerlingen in zowel het theater als het museum worden geproduceerd. De komende jaren zal dit programma aan basisscholen worden aangeboden en na de eerste boekingen en de enthousiaste reacties daarop, belooft het een positieve bijdrage aan de realisering van de educatieve doelstelling van Singer Laren te leveren.

Het Larense Jazzfestival, weer helemaal terug in Singer en het dorp Laren, beleefde zijn zesde editie na de wedergeboorte in 2003. Twee

dagen met wereldtoppers als Randy Crawford en Georgie Fame en gratis concerten op de zondagmiddag in de tuin van Singer Laren trokken veel publiek en dat leidde opnieuw tot veel waardering en groot enthousiasme. Laren Jazz is een initiatief van de Lions Club Crailo, de Rotary Club Laren-Blaricum en Singer Laren.

De subsidierelatie met de gemeente Laren, de enige overheidssubsidie die wij ontvangen, is met een meerjarencontract voor de toekomst verzekerd. Onderdeel van de overeenkomst is een aantal specifiek genoemde prestaties die Singer aan de Larense gemeenschap levert. In mei werd middels een presentatie verslag gedaan aan de leden van de Gemeenteraad en het College. De zeer welkome subsidie van Laren vormt een mischien wel bescheiden, maar onmisbaar percentage van het totaal van de benodigde inkomsten. Singer Laren is een ondernemende culturele instelling, die veel aandacht geeft aan de zakelijke aspecten van de exploitatie. Samen met het succesvol werven van particuliere en zakelijke bijdragen moet dit leiden tot een sterkere financiële basis voor de nabije toekomst. Al een aantal jaren slagen wij er niet in onze inkomsten op een zodanig peil te brengen dat exploitatieverliezen voorkomen worden. Dat baart zorgen maar is tevens een belangrijke drijfveer voor het Bestuur te blijven werken aan verbetering van het resultaat. Met succes werd en wordt een beroep gedaan op de vele particulieren met het hart op de goede

plaats voor Singer Laren. De in 2004 succesvol gelanceerde 'Fellowactie' die particulieren met grotere bedragen aan Singer Laren bindt door een meerjarige lijfrente af te sluiten, trok ook in 2008 een aantal deelnemers voor vaak forse bedragen, voor vijf en soms zelfs tien jaar.

De relatie met sponsors, hoofdsponsors, fondsen en subsidiënten eiste veel aandacht. Sinds de sponsorcontracten variabele looptijden kennen lopen ze niet meer gelijktijdig af. Het aantrekken van nieuwe hoofdsponsors is daarmee een continue activiteit geworden. De financiële bijdrage van sponsors, overheden en particuliere fondsen blijft een onmisbare steun waarvoor wij heel dankbaar zijn. Evenzeer gaat onze dank uit naar al onze medewerkers, vrijwilligers, adviseurs, commissieleden en bestuursleden voor de inspanning en tijd die zij Singer Laren zo ruimhartig ter beschikking stellen. De brede waardering bij een groot en enthousiast publiek voor Singer Laren is mede daaraan te danken.

Singer lééft! Ook in 2009 organiseren wij weer heel boeiende tentoonstellingen, theateravonden en andere (culturele) bijeenkomsten waar Singer Laren inmiddels zo bekend door geworden is. Wij hopen u vaak in Singer Laren te mogen begroeten.

Laren, mei 2009
Commissie van Beheer
Prof. Dr R.G.C. van den Brink, voorzitter

Singer Laren Museum

Collectie

Collectieplan Een nieuw collectieplan voor de periode 2008–2011 kreeg zijn definitieve vorm. Dit uitvoerige beleidsstuk beschrijft de stand van zaken met betrekking tot de collectie als basis voor prioriteiten en actieplannen op het terrein van behoud en beheer, verwerving en presentatie. Voor zover in 2008 al aan uitvoering van bepaalde onderdelen is gewerkt, wordt daarvan in de volgende hoofdstukken verslag gedaan.

Behoud en beheer In verband met de overzichtstentoonstelling van William Singer werd prioriteit gegeven aan de restauratie van een twintigtal schilderijen van deze schilder en werden lijsten gerestaureerd. In een beperkt aantal gevallen moest de lijst vervangen worden door een nieuwe. De Stichting Vrienden van het Singer Museum verschafte hiervoor het benodigde budget. Een enkel ander schilderij werd nog gerestaureerd ten behoeve van een tentoonstelling elders.

Een aantal beelden werd schoongemaakt of gerestaureerd voor opstelling in de tuinzalen en de Van den Brink Galerij. De beelden die sinds 2007 in bruikleen van Museum Beelden aan Zee in de tuin staan, werden eveneens schoongemaakt. Voor al deze restauratie- en onderhoudswerkzaamheden werd gebruikt gemaakt van gespecialiseerde externe restauratoren.

Medewerkers van de technische dienst verrichtten diverse werkzaamheden in de depots in samenwerking met de conservator.

Inventarisatie en fotografische documentatie De herinventarisatie van de werken op papier werd afgerond door drie vrijwilligsters onder leiding van de conservator. Een andere vrijwilligster is inmiddels begonnen met het

invoeren van de collectie toegepaste kunst in Adlib, het laatste deel van de collectie dat nog niet digitaal was geregistreerd.

Het documentair archief, gerelateerd aan de afzonderlijke kunstwerken in de gehele Singer Laren collectie, wordt regelmatig bijgehouden.

De verzameling was reeds professioneel gefotografeerd met uitzondering van een deel van de toegepaste kunst. De koppeling aan de collectiedatabase werd voor zover mogelijk afgerond. Die van de gefotografeerde toegepaste kunst zal nog volgen.

Bibliotheek De reorganisatie van de bibliotheek en het invoeren van de basisgegevens in Adlib door twee vrijwilligsters was aan het einde van het jaar bijna afgerond. Het systeem zal hierna verfijnd worden met verdere koppeling aan de kunstwerken van de eigen collectie en ingang op trefwoorden.

Onderzoek Het onderzoek naar het oeuvre van William Singer werd in boekvorm gepubliceerd in het kader van de betreffende tentoonstelling. De Stichting Vrienden van het Singer Museum en de Mondriaan Stichting hebben het onderzoek gefinancierd.

Een vrijwilligster werkte verder aan herinventarisatie en onderzoek van de collectie beeldhouwkunst ten behoeve van de te zijner tijd uit te geven bestandscatalogus. Ter voorbereiding van de uitgave van de bestandscatalogus van de werken op papier zijn de conservator en enige vrijwilligsters bezig met onderzoek naar herkomst en literatuur.

Beeldentuin Over de roof van zeven beelden uit de Singertuin en de beslissing van de Commissie van Beheer om de zwaar beschadigde *De Denker* van Auguste Rodin te laten restaureren, daarmee het advies van de hiervoor benoemde adviescommissie volgend, is in het vorig jaarverslag gerapporteerd. In 2008 is besloten de restauratie te laten verrichten binnen het kader van de Opleiding Vakgroep Conservering en Restauratie van de Universiteit van Amsterdam in het Ateliergebouw te Amsterdam. Er zal worden samengewerkt met Musée Rodin te Parijs. Het restauratieproces wordt begeleid door een commissie, die in het begin van 2009 bijeen zou komen. Als eerste stap zal een vooronderzoek voor de restauratie plaatsvinden en een concept behandelingsvoorstel worden geformuleerd. Het bruikleen van de beelden uit Museum Beelden aan Zee die in 2007 in de Singertuin werden geplaatst, kon verlengd worden tot najaar 2009. Singer Laren is dit museum daarvoor zeer erkentelijk. Aan de voorbereiding van de definitieve herinrichting van de tuin wordt gewerkt, maar de uitvoering zal enige tijd vergen.

Aanwinsten De Amerikaanse kunsthandelaar Joseph Szymanski schonk Singer Laren naar aanleiding van de overzichtstentoonstelling van William Singer achttien schilderijen, vier tekeningen en documentatie met betrekking tot William en Anna Singer en Martin Borgord. De werken werden destijds door hem verworven uit het bezit van Willem Dooijewaard. Door dit royale gebaar van de heer Szymanski is de collectie van Singer Laren nu uitgebreid met een aantal kwalitatief uitstekende doeken waaronder ook enige uit zijn eerste Larense periode (1902–1905). De tekeningen zijn academische naaktstudies die William Singer in Parijs maakte. Dergelijk werk ontbrak tot nog toe in de collectie.

De tentoonstelling *Van Gogh & Co.* was voor Singer aanleiding om *De artieste* van Piet Schopping en *De Dam* van Monique van Deventer, beide in gemengde techniek en geïnspireerd op stukken uit de collectie, aan te kopen. De medeorganisator van de tentoonstelling, Amerpoort, schonk vier pentekeningen van Monica Dierikx die een *Duinlandschap met schapen* voorstellen. Tijdens de opening van de *Singer Solo: Aat Veldhoen* bood de directeur van Museum Het Rembrandthuis een rotaprent van Veldhoen aan, *Portret van een Afrikaanse jongen*.

Een goede aanvulling op het werk van Lou Loeber betekent de schenking uit particulier bezit van haar vroege figuratieve doek *Judaspenning* uit 1919 en van *Roggevelden bij Blaricum* uit 1921. De laatste olieverf vormt een tussenfase in Loebers ontwikkeling naar haar geometrische semi-abstractie. Uit een andere particuliere verzameling werd *Times Square* van Adriaan Lubbers ontvangen. Het is een laat werk van Lubbers waarin hij in een kleurrijk patroon de hectiek van New York weer geeft.

De familie Van Son deed Singer al in eerdere jaren een schenking van werken van haar familielid Arina Hugenholtz, leerling van Anton Mauve en jarenlang spil van de Larense kunstenaarskolonie. Dit jaar werd de schenking door de familie nog met een olieverf en enige tekeningen van dorpsgezichten uitgebreid.

Belangrijke aanwinst voor de documentatie was het archief van Willem Dooijewaard, geschonken door Leo Haks en Guus Maris. In het archief bevinden zich onder andere dag- en schetsboeken en foto's die veel informatie geven over het leven en de werkwijze van de kunstenaar tijdens zijn vele reizen in met name Azië. Deze documentatie vormt een belangrijke bron voor verder onderzoek.

Als nieuwe bruiklenen kwamen olieverven van Jan

Sluifjters en Ferdinand Hart Nibbrig binnen. Ook gingen enige permanente bruiklenen retour naar de eigenaar.

Presentatie vaste collectie en Singer Solo *Meet the Singers*, een keuze uit de eigen verzameling, die in 2007 was ingericht, zal nog tot in 2009 te zien blijven. De opstelling geeft een beeld van de geschiedenis en verzameling van het echtpaar William en Anna Singer, het kunstenaarsdorp Laren, het impressionisme in Nederland en het modernisme. Op een aparte wand wordt de aandacht gevestigd op een wisselende nieuwe aanwinst.

Aan het eind van het jaar werd zaal 6 ingericht met schilderijen van Jan Sluifjters. Een aantal nieuwe bruiklenen uit particulier bezit geeft samen met een keuze uit reeds aanwezige doeken een beeld van de ontwikkeling in Sluifjters werk. De zaal ging gelijktijdig open met de tentoonstelling *Tiffany Girls, Nieuw Licht op Tiffany*, evenals een opstelling van beelden uit eigen bezit in de Van den Brink Galerij. Met als titel *Singer in beeld* zijn zeven beelden van menselijke figuren tot en met 30 augustus 2009 te zien.

In de reeks van *Singer Solo* – thema of kunstenaar uit de eigen collectie in de Dooijewaardzaal – werden nog tot en met 1 april schilderijen en werken op papier van George Breitner en Isaac Israels getoond. Van 5 april tot en met 12 oktober werd vervolgens grafiek van Aat Veldhoen geëxposeerd, geselecteerd uit de schenking Groeneveld-Woerlee. In overleg met de kunstenaar werden enige recente schilderijen en een sculptuur uit zijn bezit toegevoegd.

Het album van Roosje van Lelyveld was de titel van de volgende Solo, open vanaf 18 oktober. Bij uitzondering betrof deze presentatie geen werken uit de eigen collectie, maar wel is er een relatie met Laren. Het album amicorum van Roosje van Lelyveld (particulier bezit) bevat bijdragen van onder meer bevriende schilders en schrijvers uit haar Larense omgeving uit de periode na 1911. In een documentaire wordt Roosje ten tonele gevoerd en praat Lien Heyting over het album. In de expositie zijn tevens persoonlijke documenten van Roosje en alba van de Koninklijke Bibliotheek opgenomen. Tijdens de opening werd de uitgave *Roosje van Lelyveld en haar album*, auteurs Sander Bink en Lien Heyting, samen met een facsimile van het album gepresenteerd.

Tentoonstellingen

Schilders van de Ziel. Symbolisme in Frankrijk

Deze tentoonstelling met meer dan 150 schilderijen, werken op papier en sculptuur uit de verzameling van Lucile Audouy liep tot en met 27 januari 2008 en werd reeds in het vorig jaarverslag uitgebreid besproken. Met een totaal aan bezoekers van 36.000 behoorde zij tot de succesvolste van de laatste jaren. Sponsors waren ABN AMRO, LARES Makelaardij en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Art Flora – Art Fauna. Hoogtepunten van Nederlandse

Art Nouveau/Art Deco uit de collectie Schiller-David De expositie van topstukken uit de collectie van de Amerikaanse verzamelaars Justin Schiller en Dennis David die in samenwerking met Sotheby's Amsterdam was georganiseerd, was tot en met 13 januari te zien.

Strip en kunst Striptekenaars zijn beïnvloed door beeldende kunst en tegelijkertijd zijn er uitgesproken verschillen, zoals duidelijk was in de expositie die het werk van striptekenaars toonde samen met het werk van 20e eeuwse beeldende kunstenaars uit Nederland en België. De expositie was ingedeeld naar verschillende thema's als 'Jezus, het is Christus' met Christus als uitgangspunt, 'De grootste liefde in je leven ben je zelf' met autobiografische strips en zelfportretten en 'Mooi hoor, maar is het ook kunst' met strips en de invloed van Cobra kunst. Zoals ook bij de andere tentoonstellingen van dit jaar, was de vormgeving van Studio Berry Slok. Opzet van de initiatiefnemers en medeorganisatoren, Gert Jan Pos en Mourice Plusquin, was de strip als negende kunst te presenteren. Zij schreven ook de begeleidende publicatie waarin tevens striptekenaars hun visie op de relatie tussen de twee kunstvormen gaven. Tijdens de opening trad striptekenaar Hanco Kolk op met een act.

Van Gogh & Co. Kunstenaars met een verstandelijke beperking van Amerpoort (Jans Pakhuys) reageerden in hun werk op schilderijen uit de Singer collectie van onder andere George Breitner, Jan Sluifjters, Leo Gestel en Bart van der Leek en enige bruiklenen van Vincent van Gogh en Anton Mauve. Hun verrassende interpretaties werden samen met de inspiratiebron getoond in een

thematische opstelling. In de documentaire *The making of Van Gogh & Co.*, geproduceerd voor AVRO Museum-Gasten, volgde Mieke van der Weij de totstandkoming van de kunstwerken en de tentoonstelling. In samenwerking met Singer gaf Amerpoort een agenda voor 2009 uit met afbeeldingen van de kunstwerken en een introducerende tekst van Ineke Middag. De opening werd op 8 mei verricht door Els Swaab, voorzitter van de Raad voor Cultuur. De tentoonstelling was een succes. Het enthousiasme van het publiek bleek ook uit het grote aantal werken dat van de Amerpoort-kunstenaars werd verkocht. De opbrengst kwam ten goede aan culturele projecten van Amerpoort.

Singer Laren werkte voor dit project samen met Amerpoort, Studio Berry Slok, tevens vormgever van de tentoonstelling, en AVRO Kunst, terwijl het VSBfonds het project mede mogelijk maakte.

American Impressionist. William Henry Singer Jr.

1868-1943 De eerste overzichtstentoonstelling van William Singer in Singer Laren bood inzicht in de variatie en omvang van zijn oeuvre, tegen de achtergrond van de ontwikkeling van de Nederlandse, Amerikaanse en Noorse kunst van de vorige eeuw. Nadat hij aanvankelijk in de stijl van de Haagse School en speciaal Anton Mauve had gewerkt, ontwikkelde hij zich tot schilder van het Noorse landschap in de sfeer van het Amerikaans impressionisme. In de tentoonstelling waren behalve een grote selectie van olieverven en werken op papier ook vele schetsboeken, documentatie en objecten die op schilderijen voorkomen, opgenomen waardoor Singers filosofie en werkwijze werden toegelicht. Behalve uit de eigen collectie putte Singer Laren uit de collecties van de zustermuseum in Hagerstown en Bergen, uit Singerheimen in Olden en uit particuliere collecties in met name de Verenigde Staten. Tijdens de opening interviewde Ineke Middag de heer Joseph Szymanski, schenker van een grote collectie werken van William Singer, over zijn interesse voor het oeuvre van de schilder. Tevens werd de monografie van Singer, geschreven door Helen Schretlen, gepresenteerd. Financiële ondersteuning werd ontvangen van de Stichting Vrienden van het Singer Museum, Prins Bernhard Cultuurfonds en de BankGiro Loterij.

Tiffany Girls. Nieuw licht op Tiffany De laatste tentoonstelling van het jaar ging voor het publiek open op 16 december. De wereldberoemde lampen en glas-inlood projecten van het atelier van Louis Comfort Tiffany worden voor het eerst in Europa getoond in een expositie die licht werpt op de ontstaansgeschiedenis van deze ontwerpen. Aangezien de expositie een belangrijk deel van het programma van 2009 uitmaakt, zal hieraan in het volgend jaarverslag aandacht worden besteed. De tentoonstelling kwam tot stand in samenwerking met The New-York Historical Society. Sponsors zijn Terra Foundation for American Art, Prins Bernhard Cultuurfonds, ABN AMRO en KPMG.

Singer Laren Theater en Laren Jazz

Singer Theater

Het theaterjaar 2008 wordt onderverdeeld in de periode januari tot juni en de periode september tot en met december 2008.

De programmacommissie selecteert, rekening houdend met de capaciteit van het theater, een zo breed en afwisselend mogelijk theaterprogramma. Enerzijds voldoet het Singer Theater aan alle moderne eisen, anderzijds is het aantal stoelen te beperkt om zeer grote en kostbare theaterproducties te programmeren. Uit het enorme aanbod is gekozen voor toneelvoorstellingen die zich in het Singer theater altijd mogen verheugen in een grote belangstelling. De bezoekercijfers van toneelvoorstellingen zijn boven het landelijk gemiddelde.

De programmering om een wat jonger publiek te genereren heeft duidelijk zijn vruchten afgeworpen. De voorstellingen van de bekende en jongere cabaretiers trokken steeds meer bezoekers. De programmacommissie blijft er naar streven het jonge wat minder bekende talent een kans te geven.

Belangrijke toneelproducties waren in de eerste helft van 2008 *Wuivend Graan* van Wim T. Schippers met o.a. Nelly Frijda, Kees Hulst en Olga Zuiderhoek, de prachtige voorstelling *Eline Vere* van Louis Couperus met Maria Kraakman, *De Pianist* met Edwin de Vries, *Fortuyn* met Helmert Woudenberg, *De Gravin van Parma* met o.m. Carice van Houten en Pierre Bokma, *Knielen op een bed violen* met Cees Geel en Wendell Jaspers, *Volmaakt Geluk* met Isa Hoes, Renée Soutendijk en Rick Engelkes, *Van oude mensen de dingen die voorbij gaan* met Cas Enkelaar, Joost Prinsen, Els Ingeborg e.a. Het seizoen 2007-2008 eindigde met de zeer goed gespeelde voorstelling *De goede Dood* met Will van Kralingen, Huub Stapel, Peter Tuinman, Wilbert Gieske e.a.

De tweede helft van 2008 startte met de première van *De flat van Jet* gevolgd door de première van *Vleugellam* met o.a. Josine van Dalsum, de komedie *Boeing, Boeing* met Jon van Eerd, Wilbert Gieske e.a. Theatergroep de Kern sloot het toneelprogramma 2008 af met *Johanna de Waanzinnige*.

De cabarector werd in het theater vertegenwoordigd door Daniël Samkalden, Geen Familie, Droog Brood, Veldhuis & Kemper, Sara Kroos, Ashton Brothers, Lebbis, Dolf Jansen, Jörgen Raymann, Richard Groenendijk en Klaas van der Eerden. Bert Visscher en Youp van 't Hek zorgden in de tweede helft van 2008 voor een uitverkochte theaterzaal.

Bill Baker's Big Band luidde het nieuwe jaar in met een spetterende voorstelling, daarna zorgden, Jo Lemaire, Jim & de Matangi's, Klára Würtz en Camerata, Jeans, en The Rosenberg Family voor de muzikale sfeer. Laura Fygi sloot op zaterdag 17 mei het theaterseizoen af.

Theatershows en musicals begonnen in 2008 met Purper met twee uitverkochte shows. Daarna volgden: *Verplichte Figuren* met o.a. Alex Klaasen, Giphart, Chabot & Bril, Simone Kleinsma, de musical over het leven van Camille Claudel, Jenny Arean, Brigitte Schuurman en Jim de Groot in *Vijf jaar met jou*, *Piaf de musical* met een fantastische Liesbeth List als Edith Piaf, Dick van der Toorn en Ton Kars, en Lenette van Dongen.

Afwisselende familievoorstellingen voor jong en oud waren: *Tierelijn*, *Kikker*, *De Gouden Boekjes*, *Club van lelijke kinderen*, De band krijgt kinderen, *Floddertje*, *Schateiland*, De Pepernoten Pietenband en *Kruistocht in Spijkerbroek*.

Lezingen werden gegeven door Karin Haanappel, Maarten Zweers, Helen Schretlen en Lika Smirnova.

De excursies spitsten zich vooral toe op het Muziektheater in Amsterdam. Bezocht werd het ballet *Coppélia* en de

operavoorstelling *Die Entführung aus dem Serail*. De tentoonstelling *Hollanders in beeld* in het Mauritshuis in Den Haag werd in januari bezocht.

In totaal trok het theater dit jaar 52.500 bezoekers, daarbij inbegrepen de door de Stichting Vrienden van het Singer Museum georganiseerde lezingen, Laren Jazz 2008, schoolmusicals, uitvoeringen van balletacademies en voorstellingen van toneelgezelschap de Papegaai. Het in 1955 gebouwde en in 1989 gerenoveerde theater begint de sporen van intensief gebruik iets te duidelijk te vertonen. Kennelijk niet voor de eeuwigheid gefundeerd komen er scheuren in de gevels en valt de kalk van de muren. Een intensieve ronde zogenaamd groot onderhoud staat voor de deur en dan nog zal na een enorme investering blijken dat de knelpunten van het huidige theater niet zijn opgelost. Dat maakt een verkenning naar een geheel nieuw theater met iets meer stoelen, een iets groter toneel en foyers en daarmee een betere benutting, opportuun. De Commissie van Beheer heeft een werkgroep geïnstalleerd die zich over de toekomstige ontwikkelingen van het theatergebouw gaat buigen. Een woord van dank aan de gastvrouwen van het theater is zeker op zijn plaats. Zij verzorgen, vrijwillig, altijd weer uitstekend de begeleiding van de dagen, avonden en excursies.

Laren Jazz 2008

De gelukkig nog steeds stijgende waardering voor het in 2003 herstartte Larense Jazzfestival leidde opnieuw tot het contracteren van wereldsterren. Met haar trio onder leiding van Joe Sample gaf Randy Crawford een aantal intieme concerten. Georgie Fame met het Jazz Orchestra of the Concertgebouw stal de show op zaterdagavond en

een zeer enthousiast publiek gaf luidruchtig blijk van zijn waardering. Gedurende drie dagen traden op vier podia 14 internationale topartiesten en solisten op, ook tijdens het derde openbare jazzconcert op de zondagmiddag in de Singertuin. Dankzij de fantastische inzet van vele vrijwilligers en de professionele staf van Singer Laren werd deze enorme klus succesvol geklaard. De samenwerking met Lions Club Crailo en Rotary Laren Blaricum heeft onder meer geleid tot een uitverkochte sponsoravond op vrijdag 5 september met ruim 750 gasten. Op zaterdagavond traden naast Randy Crawford en Georgie Fame ook Sensual, Jumpin' Jive met Peter Kuit en Mark Murphy op. De Singer Laren Jazz Award was dit jaar voor slagwerker Joost van Schaik. Aan Laren Jazz is een zeer herkenbaar en actueel Goed Doel verbonden. Voor de inrichting van de muziekkamer op hun vestiging in Eemnes en de aanschaf van instrumenten kreeg Amerpoort een flinke cheque. De masterclasses door de Gooise Muziekschool aan de jazzmusici van Visio Elisabeth Calishuis te Huizen konden ook dit jaar worden gecontinueerd. Op de sponsoravond trad het 'Visio-trio' Remori op met de dankzij Laren Jazz verworven muziekinstrumenten. Stichting Laren Jazz Festival kon na een fantastische zondagmiddag met The Jazz Juniors en Karsú Dönmez, terugblikken op een zeer succesvol festival. Singer Laren biedt met museum en theater ontspanning voor een groot publiek. Door rond tentoonstellingen en voorstellingen extra activiteiten te organiseren wil ze haar publiek ook verder bij de inhoud betrekken. Door middel van educatieve projecten richt Singer Laren zich ook, met toenemend succes, op jeugd en onderwijs. Daarmee is Singer Laren, geheel volgens de wens van Anna Singer, een ontspannend en educatief centrum voor velen.

Publieksactiviteiten en Educatie

Rondleidingen en lezingen

Een enthousiast en kundig team verzorgt de rondleidingen in het museum. In nauwe samenwerking met de museumstaf komen de rondleidingen tot stand en worden gegeven aan gelegenheidsgezelschappen en scholen. Bij de tentoonstelling *Strip en Kunst* bezochten veel scholieren de tentoonstelling onder leiding van een gids. Dit succes werd geëvenaard bij de tentoonstelling *Van Gogh & Co.* waarvoor de educatief medewerker een speciale rondleiding ontwikkelde gericht op bezoekers met een verstandelijke beperking. Men kon aansluitend gebruik maken van de speciale Van Gogh & Co.-lunchbox en zo bood Singer Laren deze groep een volledig dagbestedingsarrangement. Ook bij de tentoonstelling *American Impressionist* werden rondleidingen aangeboden. In het theaterprogramma werd een aantal lezingen verzorgd die gerelateerd waren aan de tentoonstellingen in het museum, zoals de lezing over Breitner & Israëls en de voordracht over William Singer.

Publieksactiviteiten

Bezoekers van de tentoonstelling *Strip en Kunst* werden in de gelegenheid gesteld hun eigen stripboeken en collectables ter expertise voor te leggen tijdens 'Tussen Kunst & Strip' waar opmerkelijke vondsten werden gedaan. Later vond ook nog een stripveiling plaats onder leiding van Jan-Pieter Glerum. Bij de tentoonstelling *American Impressionist* werd een middag plein air schilderen georganiseerd onder leiding van Koen Vermeule. Vele verdienstelijke kunstenaars schilderden de tuin van Singer

Laren zoals William Singer vele jaren voor hen. Om de bezoekers in noordelijke sferen te brengen verzorgde theatergroep Kumulth tweemaal een 'Norway Afternoon' waarbij men door de tentoonstelling werd geleid aan de hand van onder meer muziek van Edvard Grieg en gedichten van Henrik Ibsen.

Jeugd en onderwijs

De aandacht die Singer Laren de afgelopen jaren heeft besteed aan het aanbod voor jeugd en scholen begint meer en meer haar vruchten af te werpen. Opnieuw is het aantal scholieren uit basis- en middelbaar onderwijs dat Singer Laren bezoekt toegenomen. Van het schoolbezoek wordt gebruik gemaakt door onderwijsinstellingen uit de wijde omgeving van Laren. Rondom de tijdelijke tentoonstellingen werden verschillende activiteiten georganiseerd speciaal voor de jeugd. Bij elke tentoonstelling werd door de educatief medewerker een speurtocht ontwikkeld die gretig aftrek vond bij de jonge bezoekers. Daarnaast werden er workshops georganiseerd zoals 'Breng je stripheld tot leven' (*Strip en Kunst*) en 'Etsen als Aat' (*Singer Solo – Aat Veldhoen*) en een animatieworkshop bij *American Impressionist* (Zet William Singer in beweging).

In de herfstvakantie werd voor de derde keer de Kinder Kunst Dag georganiseerd. Zoals voorgaande keren was de belangstelling groot voor dit gratis evenement dat voor veel kinderen een eerste kennismaking met museum en theater is. In het kader van Kunst- en Omgevingseducatie werd met steun van de Provincie Noord-Holland een leerlijn ontwikkeld waarvan de pilot in 2008 plaatsvond. Het project 'De Rare Kwast' heeft de test doorstaan en wordt sinds eind 2008 aangeboden aan het onderwijs.

Publiciteit en Marketing

Bij de wisselende tentoonstellingen in 2008 werd gebruik gemaakt van verschillende publicitaire middelen zoals driehoeksborden, abri's, RTV-commercials en advertenties. Daarnaast werd ingezet op het zoveel mogelijk genereren van gratis publiciteit zoals publicaties in (inter) nationale tijdschriften en vermeldingen in agenda's. Voor het theater bleek het moeilijker deze gratis publiciteit te krijgen. Over het algemeen wist de pers de weg naar Singer Laren goed te vinden en meerdere verzoeken om informatie en beeldmateriaal werden afgehandeld. De aandacht voor de beeldenroof in 2007 zwakte wat af, hoewel een aantal media de gang van zaken met belangstelling bleef en blijft volgen. De samenwerking met de BankGiro Loterij, ook op publicitair gebied, werd bestemd en verloopt naar tevredenheid.

Januari was de laatste maand van de tentoonstelling *Schilders van de Ziel. Symbolisme in Frankrijk*. Het publicitaire zwaartepunt rond deze tentoonstelling lag in 2007. De opening van de tentoonstelling *Strip en Kunst* op 8 februari was de aanzet tot grote belangstelling van de pers voor deze tentoonstelling. Bij de publiciteit rond de tentoonstelling werd samengewerkt met PR-M, het bureau van een van de samenstellers van de tentoonstelling, Mourice Plusquin. De tentoonstelling kreeg veel aandacht, ook in media die normaliter niet over musea en tentoonstellingen berichten. Het onderwerp van de tentoonstelling en Singer Laren als organisator was voor menig journalist reden aandacht te besteden. Ook de publieksactiviteiten rond de tentoonstelling zoals de stripveiling onder leiding van Jan-Pieter Glerum en de taxatiedag 'Tussen Kunst & Strip' leverden veel aandacht op. Met de BankGiro Loterij werd samengewerkt middels een voucher-actie. Gelijktijdig vond in het Joods Historisch Museum een tentoonstelling plaats over joodse striptekenaars. Door uitwisseling van folders en

kaarten wezen beide musea hun bezoekers op de tentoonstelling van de ander.

De al langer bestaande relatie met AVRO Kunst werd in 2008 bestendigd met een speciale aflevering van het programma MuseumGasten waarin Mieke van der Weij de kijker aan de hand nam bij de totstandkoming van de zomertentoonstelling *Van Gogh & Co.* Dit programma werd vertoond in de tentoonstelling en op nationale TV. In het programma werd de schaapskooi op de Tafelbergheide bezocht wat uiteindelijk ook leidde tot een kortingsactie voor de donateurs van het Goois Natuurreservaat. De tentoonstelling zelf kreeg veel pers, ook uit onverwachte hoek zoals de column van Atte Jongstra in NRC Handelsblad en een polemiek over het onderwerp op Radio 1, aangezwengeld door Rudi Fuchs. Het eindresultaat van de verkooptentoonstelling van ruim € 100.000 kreeg veel aandacht.

De najaarstentoonstelling was gewijd aan de naamgever van Singer Laren. Onder de titel *American Impressionist. William H. Singer Jr.* werd voor het eerst een overzicht van zijn werk getoond. Dit was voor Singer Laren aanleiding een persreis te organiseren naar Bergen en Olden (Noorwegen) als vervolg op een eerdere, succesvolle persreis naar Hagerstown en Pittsburgh (USA, 2006). De persreis resulteerde in een aantal uitgebreide artikelen over de tentoonstelling in onder meer De Telegraaf en Trouw. Een gerichte campagne om de internationale (kunst)pers voor het onderwerp te interesseren had weinig resultaat.

In december opende de grote, internationale tentoonstelling *Tiffany Girls. Nieuw Licht op Tiffany* haar deuren. Bij de (pers)opening waren vertegenwoordigers van de internationale partners, New-York Historical Society en Museum Villa Stuck, München, aanwezig. De Amerikaanse wortels van deze tentoonstelling kregen ruim aandacht.

De tentoonstelling werd meteen neergezet via een TV-commercial in samenwerking met BankGiro Loterij en een driehoekscampagne in het Gooi. Een grote, landelijke abri-campagne staat gepland voor 2009. Op de valreep van 2008 werd de campagne gestart met een billboard (afslag Olympisch Stadion, A10, Amsterdam), voor twee maanden gevuld met een spectaculair beeld van de ‘Tiffany Girls’.

Ook de Singer Solo-tentoonstellingen kregen de nodige aandacht. *Breitner & Israels* werd door verschillende magazines aangekondigd. *Aat Veldhoen – Grafisch Werk* kreeg een item over de kunstenaar in NOVA terwijl Hedy d’Ancona in AVRO Cultuurshake met gasten de tentoonstelling bezocht. De laatste Singer Solo van 2008 was gewijd aan het Album van Roosje van Lelyveld. De auteur van het essay over dit album, Lien Heyting, schreef een uitgebreid artikel over Roosje van Lelyveld in M Magazine van NRC Handelsblad. Singer Laren produceerde zelf een korte documentaire over het album die ze de pers ter beschikking stelde.

Publicitaire belangstelling rond de eigen collectie bestond onder meer voor de schenking van 23 kunstwerken van William Singer door Joseph Szymanski. Dit leidde tot een interview in De Telegraaf en verschillende vermeldingen in landelijke kranten. Ook de verwerving van een aantal werken uit de tentoonstelling *Van Gogh & Co.* en een aantal nieuwe, langdurige bruiklenen van Jan Sluijters kregen aandacht.

Zomer 2008 werd de geheel nieuwe website van Singer Laren, www.singerlaren.nl, gelanceerd. Niet alleen de

vormgeving, en daarmee de uitstraling van Singer Laren, maar ook de functionaliteit werd aangepast. De website kende in 2008 ruim 60.000 unieke bezoeken en dit aantal vertoont nog altijd een stijgende lijn. De nieuwe website maakte het ook beter mogelijk belangstellenden via een digitale nieuwsbrief van de activiteiten van Singer Laren op de hoogte te houden. Maandelijks wordt de nieuwsbrief aan ca. 5000 geïnteresseerden verstuurd. Incidenteel worden via een nieuwsflits specifieke activiteiten onder de aandacht gebracht.

Het theaterprogramma en Laren Jazz worden in eerste instantie gepromoot onder de supporters van Singer Laren. Daartoe verscheen in juni de seizoensbrochure 2008-2009. Onder deze supporters werd driemaal de Singer Agenda verspreid met actuele informatie. Om nieuwe theaterbezoekers te bedienen en het theater als regionaal belangrijk speelhuis neer te zetten plaatste Singer Laren vanaf de aanvang van het nieuwe seizoen maandelijks een theaterladder in Gooi- en Eembode/Laarder Courant De Bel. Een aantal (pers)premières vond plaats in Singer Laren die elk hun eigen publiciteit genereerden.

Voor Laren Jazz werd voor het eerst uitgebreid geafficheerd in de regio en werd een radio-commercial geplaatst bij RTV-NH. Daarnaast werd geadverteerd in landelijke kranten zoals Het Financieële Dagblad.

De samenwerking die met de Grote Kerk Naarden aangegaan werd rond de kaartverkoop van klassieke concerten betekende voor Singer Laren ook dat zij (een deel van) de publiciteit voor haar rekening nam.

Singer Laren en de regio

Op 28 mei ontving de Commissie van Beheer de gemeenteraad en het college om verslag te doen van de vele activiteiten die Singer Laren in het voorbije jaar speciaal voor Laren en zijn inwoners heeft georganiseerd. *Schilders van de Ziel, symbolisme in Frankrijk* was een weekend gratis toegankelijk voor inwoners van Laren. De gratis concerten op de zondagmiddag van Laren Jazz werden door velen uit de regio bezocht. Met de drie BEL-gemeenten werden gesprekken gevoerd om te komen tot een gezamenlijk collectieboek van het gemeentelijk kunstbezit en een tentoonstelling daarvan in 2009. De bijzondere verkooptentoonstelling van werk van cliënten van Amerpoort trok veel belangstellenden, ook uit de regio. De tentoongestelde werken vonden gretig aftrek en werden bijna allemaal verkocht.

Dit jaar bezochten alle Larense scholen met verschillende groepen de museale tentoonstellingen en de speciaal voor hen geprogrammeerde schoolvoorstellingen. Vooral de expositie *Strip en Kunst* bleek bij de jeugd zeer in de smaak te vallen. Scholen in de regio kunnen, mits zij lid zijn van Singer, in schoolverband gratis met leerlingen naar het museum en kunnen kosteloos deelnemen aan de educatieve projecten. Leerlingen van het voortgezet onderwijs kunnen bij individueel bezoek hun theaterkaartje of museumentree met zogenaamde CKV-bonnen betalen. Inwoners van Laren die geen lid of vriend van Singer Laren zijn, hebben toch voorrang bij het boeken van kaartjes voor toneelvoorstellingen, concerten, excursies

en lezingen boven inwoners van andere gemeenten. Na de verwerking van de abonnementen van de leden en de vrienden worden eerst de reserveringen van inwoners van Laren gehonoreerd, voordat de overige losse reserveringen worden ingevoerd. Enkele honderden kaartjes werden volgens deze systematiek toegewezen.

Singer Laren is lid van Larense Ondernemers Belangen, vooral met het oog op de landelijke identiteit en promotie van het dorp Laren. De Larense winkeliers zijn gelukkig heel bereidwillig bij het onder de aandacht brengen van de tentoonstellingen in de vorm van het ophangen van affiches en de distributie van folders.

De gemeentebesturen van Laren en Blaricum schakelen de expertise van Singer Laren in bij het beheren van het gemeentelijk kunstbezit. De door de gemeente Laren gesubsidieerde instellingen kunnen van Singer gebruik maken tegen bijzondere voorwaarden. Van deze regeling werd, behalve door de scholen ook door verenigingen veel gebruik gemaakt.

De gemeente Laren informeerde in Singer Laren haar inwoners over de concept structuurvisie van het college. Op enkele onderdelen raakt de structuurvisie aan de aantrekkelijkheid en de bereikbaarheid van Laren en voor zover relevant voor Singer Laren gaf de Commissie van Beheer daarop commentaar. De door de gemeente Laren voorgenomen herinrichting van de Naarderstraat, de levensader van Singer Laren, vraagt om zorgvuldige afwegingen en planning en heeft daarom onze aandacht.

Singer Supporters

Singer Leden

Singer Leden is de oudste en grootste supportersclub van Singer Laren. Opgericht direct al bij de opening in 1956, heette deze vorm van ondersteuning ACC (Algemeen Cultureel Centrum). Nu dus de Leden van Singer Laren; inmiddels kopen de bijna 5.000 leden ca. 50 % van de beschikbare theaterkaartjes. Zij zijn daarmee een factor van belang bij de continuïteit van het theater. De leden hebben ook het hele jaar door gratis toegang tot het museum. De in verhouding bescheiden contributie is vaak snel terugverdiend met de korting op de kaartjes en het gratis museumbezoek. Hierin ligt een belangrijke reden voor het grote aantal leden.

Singer Vrienden

Het verslagjaar 2008 was voor de Stichting Vrienden van het Singer Museum een jaar met als bijzonder hoogtepunt het eerbetoon aan onze naamgever: de tentoonstelling *American Impressionist. William H. Singer Jr. 1868-1943*. Voor het eerst in het bestaan van het Singer Museum konden de Vrienden en de vele bezoekers kennis maken met het werk van deze schilder, samen met zijn echtgenote Anna Singer-Brugh, grondlegger van Singer Laren. Met deze tentoonstelling en het verschijnen van de bijbehorende publicatie werd het omvangrijke en meerjarig onderzoek- en restauratieproject, volledig gefinancierd door de Vrienden van het Singer Museum, afgerond.

In het Museum waren drie verrassende tentoonstellingen: de geanimeerde tentoonstelling *Strip en Kunst* die een blik gunde in de wereld van de 'negende' kunst; de hartverwarmende verkooptentoonstelling *Van Gogh & Co.* en de

al eerder genoemde tentoonstelling *American Impressionist*. Bij twee tentoonstellingen vond een speciale Vriendenavond plaats waarbij de unieke diversiteit van het Singer Museum naar voren kwam: een ludiek tintje had de preview bij *Strip en Kunst* door het optreden van de vrolijke 'Appeltjes'.

De inmiddels traditionele Vriendenlezingen op de maandagavond werden wederom goed bezocht. In deze exclusieve lezingenreeks lag de focus in 2008 op de particuliere musea en werd het belang en de kracht van het particuliere initiatief sterk neergezet door de directeurs van drie particuliere musea: Museum De Pont, Panorama Mesdag en Museum Beelden aan Zee. In de reeks werd ook een avond besteed aan Vincent van Gogh met als onderwerp: Van Gogh en de Liefde.

De twee Artotheekweekenden in april en november kenden een nog steeds groeiende belangstelling en leverden ook dit jaar weer nieuwe Vrienden op. Het uitlenen van het werk van de exposerende kunstenaars resulteert vaker in een verkoop van het object.

Het bestuur kan met plezier constateren dat de verschillende faciliteiten speciaal voor de Vrienden georganiseerd niet alleen goed bezocht maar ook zeer gewaardeerd worden.

Voor de museumwinkel was het een jaar met prachtige tentoonstellingen waar het assortiment kleurrijk op werd aangepast. Vooral tijdens de tentoonstelling *Van Gogh & Co.* werden goede zaken gedaan met de verkoop van het designporselein van de kunstenaars van de Stichting Amerpoort. De continue wisseling van artikelen en uitrusting/presentatie van de winkel vraagt altijd weer veel flexibiliteit van de dertig Vriendenvrijwilligsters in de winkel. De voorjaarsbijeenkomst staat daarom altijd in

het kader van de éducation permanente. Een bezoek werd gebracht aan Boekhandel Selexyz in Den Haag en zo maakten de winkelvrijwilligsters kennis met de professionele kant van de boekenverkoop. In de ontwikkeling die de winkel op dit moment doormaakt werd veel aandacht besteed aan de voorbereidingen voor de renovatie in 2009. Het jaarlijks uitstapje van alle vrijwilligers van Singer Laren voerde het hele gezelschap, na een presentatie over 'Bomen in een Schildersdorp' door Antoinette van den Brink, per fiets naar haar bijzondere (beelden) tuin in Laren.

Het bestuur benadrukt nog eens het belang van de vele Vriendenvrijwilligers en spreekt ook haar waardering en dank uit voor de enthousiaste inzet van allen in de verschillende functies in het museum.

Het bestuur vergaderde in het afgelopen jaar vijf maal. In september vond de jaarlijkse gezamenlijke vergadering met de Commissie van Beheer plaats.

In 2008 werd het jaarverslag van Singer Laren voor het eerst in digitale vorm verzonden.

In oktober heeft het bestuur besloten de contributie per 2009 te verhogen naar € 120,-. Het individuele Vriendschap blijft € 80,- per jaar. De contributie voor Bedrijfsvrienden is vastgesteld op € 300,-. De nieuwe categorie Bedrijfsvriend Groot is vastgesteld op € 500,-.

Het besluit om de contributie te verhogen is genomen in het licht van de stijgende kosten voor onder meer beheer en restauratie waarmee het bestuur zich geconfronteerd ziet. Een besluit met een blik naar de toekomst: om het culturele erfgoed van Anna en William Singer te behouden, om de ontwikkelingen in het museale speelveld te blijven volgen en de positie van het Singer Museum in dit museale speelveld verder te ontwikkelen en te verbe-

teren. De steun van particulieren, van Vrienden die het Singer een warm hart toedragen zal in de toekomst alleen maar belangrijker worden.

Tijdens de laatste vergadering in december 2008 legde Maria Drion na twaalf jaar haar functie als bestuurslid neer. Het bestuur is Maria bijzonder dankbaar voor haar jarenlange plezierige inzet. De portefeuille Vriendenactiviteiten wordt per 2009 samengevoegd met de portefeuille jonge Vrienden van Dick Roodhuyzen de Vries.

In 2008 was het aantal begunstigers van de Stichting Vrienden van het Singer Museum 1228 waarvan 1181 Vrienden en 47 Bedrijfsvrienden.

Singer Fellows

De destijds door Jan Kalff gelanceerde actie 'Singer Laren moet verder, u doet toch mee', leverde een verheugend aantal zogeheten Singer Fellows op. Fellows zijn geen calculerende burgers die uitsluitend de kosten en baten analyseren, maar onbaatzuchtige supporters die beseffen dat hun bijdrage noodzakelijk is voor een bloeiend Singer. Ultimo verslagjaar hadden zich 80 particulieren aan Singer Laren verbonden met een meerjarige lijfrente van in totaal enkele tonnen euro's per jaar. Een tiental Fellow Founders schenkt een nog veel groter jaarlijks bedrag voor een periode van tien jaar. De Fellows en Fellow Founders maken daarmee onder meer de uitvoering van bijzondere projecten op de terreinen communicatie, educatie en publieksactiviteiten mogelijk. De Fellowactie is zeker niet ten einde en met het aflopen van de eerste vijfjaarstermijn in het verschieft is de mijlpaal van 200 Fellows en 25 Fellow

Founders de nieuwe doelstelling geworden.

Singer Zakenvrienden

De Zakenvrienden, officieel de Stichting de Vijftig Zakenvrienden van William Singer, is een heel bijzondere groep ondernemers die zich verbonden weten door exclusieve maar ongedwongen evenementen in Singer Laren. De mooiste optredens, de heerlijkste diners, de leukste workshops, kortom drie tot vier maal per jaar genieten zij van de vele mogelijkheden die Singer Laren hen biedt. Bovendien leveren zij een welkome financiële bijdrage aan Singer Laren. Dit jaar werd die bijdrage besteed aan een bijzonder educatief project voor basisschoolleerlingen, 'De Rare Kwast'.

Sponsoring

Gedurende dit verslagjaar werd hard gewerkt om nieuwe hoofdsponsors aan Singer Laren te verbinden. De vooruitzichten op het succesvol werven van nieuwe sponsors zijn sterk verminderd en om in het volgend jaar melding te kunnen maken van een aantal nieuwe hoofdsponsors, zal een extra inspanning moeten worden geleverd. Ultimo dit jaar werd de Stichting Singer Memorial Foundation ondersteund door de al eerder genoemde subsidie van de Gemeente Laren en door de hoofdsponsors ABN AMRO Bank, Kroymans Corporation, Optimix Vermogensbeheer en Sara Lee DE.

Verhuur en Accommodatie

Voor een ondernemende culturele instelling als Singer Laren vormt de verhuur van de accommodatie een belangrijke en welkome inkomstenbron. De investeringen in de marketing en de promotie van het Singercomplex werpen hun vruchten af. De unieke combinatie van theater, museum en het vroegere woonhuis van de Singers is gelukkig bij organisatoren van stijlvolle vergaderingen, symposia en ontvangsten populair. In een klein aantal special interest bladen profileert Singer Laren zich als exclusieve locatie op hoog niveau en dat levert goede contacten op met de doelgroep van organisatoren van evenementen die de zakelijke en culturele ambiance waarderen. Singer Laren is zeer in trek voor exclusieve huwelijken en jubilea en ook jarenlange bestaande activiteiten als de 'bazar' van Tesselschade Arbeid Adelt, de toneelvereniging De Papegaai en de wekelijkse bijeen-

komsten van Sociëteit Het Gooi van 1945 vinden een gastvrij onthaal.

Zakelijke vergaderingen, recepties en bijzondere diners vinden hier plaats. De accommodatie ademt een stijlvolle ambiance en dat is precies het kader waarin die activiteiten plaats hebben. Sponsors maken graag gebruik van de bijzondere faciliteiten voor relatieontvangsten en exclusieve bijeenkomsten in het museum. De op maat gesneden arrangementen voor museum en theater zijn succesvol. Zo vonden er ook dit jaar exclusieve diners plaats op het podium van het theater, waarbij optimaal gebruik gemaakt werd van de bijzondere en verrassende effecten die de theatertechniek kunnen bieden. Veel bedrijven ontdekken en waarderen de gunstige ligging en de sfeervolle accommodatie met zijn unieke meerwaarde in culturele zin.

Bedrijfs voering

Investerings

De gemeente Laren verstrekt in ieder geval tot 2020 een geïndexeerd subsidiebedrag voor het onderhoud aan de gebouwen en de gebouwgebonden installaties. K & R Consultants maakte voor de periode tot 2011 een meerjaren onderhoudsplan dat er in voorziet dat gebouwen en installaties de komende jaren up-to-date en bedrijfszeker kunnen worden gehouden. Ook de jaarlijkse exploitatie-subsidie, waar tegenover een aantal specifiek genoemde prestaties aan de Larense bevolking staat, wordt nu jaarlijks verhoogd met de prijsindex. De bijdrage van de BankGiro Loterij is onder andere bestemd voor de aankoop van kunstwerken ter aanvulling en uitbreiding van de eigen collectie en restauraties. Dit jaar werden met die bijdrage geen werken verworven, maar wel gerestaureerd.

Bestuur en organisatie

De Commissie van Beheer wijzigde dit jaar niet van samenstelling. Zij kwam in totaal 7 maal bijeen. De belangrijkste zaken waren de visie op het museum- en theaterbeleid, de financiën, supportersacties, sponsoring, personele zaken en 'toekomst van Singer Laren'. Kort na de zomer kondigde directeur Museumzaken, Ineke Middag haar vertrek aan. De Commissie van Beheer stelde direct na de zomer een selectiecommissie aan bestaande uit mevrouw Vels Heijn (voorzitter) en de heren Bonnier, van den Brink en Sinaasappel, die in de opvolging van mevrouw Middag ging voorzien. Uit het grote aantal kwalitatief hoogwaardige kandidaten selecteerde de commissie unaniem de heer drs Jan Rudolph de Lorm, hoofd tentoonstellingen bij Rijksmuseum Amsterdam. Dat Singer Laren na bijna 7 jaar afscheid

moest nemen van Ineke Middag viel ons zwaar. Zij heeft op onnavolgbare wijze inhoud en vorm gegeven aan het tentoonstellingsbeleid van Singer Laren en de afgelopen jaren prachtige tentoonstellingen gemaakt. Daarbij heeft haar flexibele, collegiale en opgewekte werkhouding een onvergetelijke indruk gemaakt. Met de tentoonstelling *American Impressionist. William H. Singer Jr.* heeft zij een belangrijke periode van onderzoek, positioneren en presenteren van onze grondlegger afgerond. Tijdens een heel geanimeerd afscheidsevenement heeft Singer Laren Ineke Middag bedankt voor haar grote verdiensten en heeft zij op haar beurt laten blijken hoezeer zij de periode bij Singer Laren heeft gewaardeerd. Op deze dag in februari 2009 kon kennis worden gemaakt met de inmiddels gestarte opvolger, Jan Rudolph de Lorm.

Singer Laren telt 130 medewerkers waarvan ca. 80 vrijwilligers. De museumwinkel en de artotheek worden geheel gerund door vrijwilligers; de stichting Vrienden van het Singer Museum doet hiervoor de vrijwilligersorganisatie. Daarnaast worden functies zoals museum- en theatergastvrouw, museale- en collectierechercheur vervuld of ondersteund door vrijwilligers.

Bezoekcijfers

Alle activiteiten in heel Singer Laren trokken in 2008 gezamenlijk 117.392 bezoekers. Naar het theater van Singer Laren kwamen in totaal 31.856 bezoekers. Daaronder ook de belangstellenden voor lezingen, excursies en arrangementen en 1.438 leerlingen die het theater bezochten voor schoolvoorstellingen. 3.458 leerlingen namen deel aan projecten binnen de museumeducatie.

Laren Jazz, de Vriendenlezingen en de verschillende producties voor en door derden trokken samen 20.644 bezoekers. Naar de vaste opstelling van de eigen collectie, het Modernisme, de Singer Solo's en het tentoonstellingsprogramma kwamen 64.892 bezoekers. De best bezochte tentoonstelling in 2008 was *Van Gogh & Co.* met 17.617 bezoekers.

Besturen en commissies per ultimo 2008

Commissie van Beheer

erevoorzitter

dhr mr P.J. Kalf (sinds 2007)

dhr mr R.J. Nelissen (sinds 2001)

erelid

dhr ir. W.P.M. van der Schoot (sinds 2007)

dhr prof. dr R.G.C. van den Brink *voorzitter*

dhr drs R.W.J.M. Bonnier *vice-voorzitter*

dhr mr C.N. van der Spek *penningmeester*

mw E.Th.M. Cantrijn

dhr mr I.H.H.J.M. Manders

mw drs A.A.E. Vels Heijn

dhr E. de Vries

dhr drs E.J. Roest *commissaris van toezicht*

Directie

dhr R. Sinaasappel *algemeen directeur*

mw drs B.M. Middag *directeur museumzaken*

mw drs E.J.C. Raassen-Kruimel

Museum Commissie

mw drs A.A.E. Vels Heijn *voorzitter*

mw drs M.W. Bosma

dhr mr M.P. Erdman

dhr dr A.P. Ligthart

mw drs B.M. Middag

mw drs E.J.C. Raassen-Kruimel

Programma Commissie

dhr E. de Vries *voorzitter*

dhr D.A. Bakker

mw H. Rudelsheim

dhr R. Sinaasappel

mw H. Terlingen

mw M. Wolken-Eulderink

Stichting Vrienden van het Singer Museum

mw E.Th.M. Cantrijn *voorzitter*

mw C.J.M. van Heiningen-Hof *secretaris*

dhr drs F.B. Deiters *penningmeester*

dhr D.H. Roodhuyzen de Vries *werving jongeren*

dhr drs M.J. van Seggelen *winkelbeheer*

mw drs C.S.M. Oudshoorn-Brands *winkelvrijwilligsters*

mw Th. Witteveen-Kortenbout van der Sluijs *artotheek*

Artotheek Commissie

mw Th. Witteveen-Kortenbout van der Sluijs *voorzitter*

mw L. de Lange-van Willigen *penningmeester*

mw V. Maks-Everts

mw H. Mulders-Baljon

mw T. Wesselink-van der Erve

mw E. van der Pas-van der Werff

Medewerkers en vrijwilligers ultimo 2008

Medewerkers met tenminste 50% arbeidstijd

mw R.C.M. Alessie *museumbalie*
mw L.M. Barendse *conservator*
dhr R.J. Bierens *suppoost*
dhr G. Bogaard *hoofd financiële administratie*
dhr L.J. Bonekamp *publiciteit & communicatie*
mw L.B.M. Bunschoten-Derwig *secretariaat*
dhr J.H. van Elsdingen *technische dienst*
dhr E.H.M. van Gelderen *suppoost*
mw S.C. Gunther Mohr *buffet*
mw A.R.M. Hees-Duurland *buffet*
mw H.H.W. Hilhorst *assistent boekhouding*
dhr J.G. de Jong *verhuur en accommodatie*
mw I. Kuipers *hoofd secretariaat*
mw R.E. Langendorff *coördinator educatie*
dhr D. Leiker *suppoost*
dhr H.H.J. van Meurs *suppoost*
mw B.M. Middag *directeur museumzaken*
mw E.J.C. Raassen-Kruimel *hoofd museum*
dhr R. Räkera *hoofd technische dienst*
mw I.W.L. Rietveld *museumbalie en theaterkassa*
dhr R. Sinaasappel *algemeen directeur*
mw D. Soer *secretariaat*
mw E.S. Stols *publiciteit & communicatie*
dhr Th.P.M. Strengers *suppoost*
dhr Ph. Wartenbergh *hoofd buffet*
mw E.M. Weijman-Bremken *buffet*
mw M.J.R. Wolken-Eulderink *hoofd theater*
mw N.M.J. Zegwaart-Sinnige *coördinator tentoonstellingen*

Vrijwilligers begeleiding cultureel programma

mw R.J.M. van Gent
mw L.E. Ohm
mw M. Rippen
mw J. Spruijt
mw C. de Vries

Vrijwilligers museum

mw N. Hemerova *herinventarisatie werken op papier*
mw M. van Hövell tot Westervliet-Fetter *persdocumentatie*
mw A. Kielstra *digitalisering toegepaste kunst*
mw P.J.W. Lukowski-Kleijn *herinventarisatie werken op papier*
mw A.J.M. de Rijk *herinventarisatie collectie*
mw E.M. Truffino-Kamphuis *herinventarisatie werken op papier, bibliotheek*
mw A.A.E. Vels Heijn *bibliotheek*

Vrijwilligers gastvrouwen

mw M.J. Beijers
mw A.G. van de Broek-Smits
mw M. Ten Cate-Duinker
mw J. Dorrestijn-Schoevaart
mw H.A. van Heel-van Eunen
mw S.F.N. Meyboom-Laman
mw M. Paetz
mw M.M.C. Peters
mw N.C. Schalm-Schillemans
mw R. Sjouke
mw J. Sträter
mw I.E. Svensson
mw L. van Velzen-Gosselaar
mw H.A. Visser
mw E.M. Waltheer
mw J.J. Wiemer
mw J. ten Wolde-Dekker

Vrijwilligers museumwinkel

mw M.Y. Aten-Gras
mw I.A.S. Barkey Wolf-Sierk
mw C.A.M. van Bergen
mw I.A. Bronkhuijzen-Blokker
mw A.M. Cleef-van Rens
mw M. van Gastel-Tiemessen
mw R.J.M. van Gent
mw M. Govers *assistentie beheer museumwinkel*
mw E.A. de Graaf-de Ruiter
mw E. van Haaps-Keuning
mw G. Hermans-Lucassen
mw M. van Hövell tot Westervliet-Fetter
mw S. James

mw H.M. Jensema-de Jongh
mw S.M.F.C. Jonker-Terwindt
mw A.H. van Male-Boersma
mw B. Mayhew-Minderhoud
mw L. Middelburg-van Opstal
mw C.L. Onnes-Vink
mw C.S.M. Oudshoorn-Brands *coördinatie winkelvrijwilligsters*
mw A.C.I. Posthumus Meyjes-Elenbaas *beheer museumwinkel*
mw T. Pinke-Monke
mw C.A.J. Rebel-Smits
mw O. Schölvinc-De Greef
mw L.A. Schretlen-Vehmeijer
mw E.M.H. Veltman-van Lamsweerde
mw M. Verhulst-Broekhoven
mw A. Verschuijl-Rehbock
mw D.M. de Voogd-Looff
mw D. de Vries
mw M. Wijsenbek-van Saane
mw Y.C. van Zuiden-Kusters
mw W.H. de Zwaan-Kaars Sypsteyn

Rondleiders

mw A. van Avezaath
mw D. Blits
dhr A.H.J. van den Bosch
mw I. Brands
dhr A. Driessen
dhr B. Jongbloed
mw D. Koninkx
mw A. Monchen
mw M. Onnes

Bijlagen

Verkorte staat van baten en lasten 2008 in €

	2008	2007
Opbrengsten		
Direct toe te rekenen lasten	2.039.408	2.072.406
	1.455.048	1.394.595
Bruto exploitatieresultaat	584.360	677.811
Lasten		
Personeel	1.149.424	1.158.816
Exploitatie	455.716	451.243
Onderhoud en vervangingsinvesteringen (MOUP)	142.882	175.425
Toekomstvisie SSMF	31.335	0
Aankoop automatiseringapparatuur etc	10.234	55.928
Afschrijving renovatie museum en Orangerie	60.000	43.231
	1.849.591	1.884.643
Netto exploitatieresultaat	-1.265.231	-1.206.832
Het nadelig exploitatieresultaat wordt gedekt door:		
Subsidie Gemeente Laren	350.045	379.025
Overige subsidies	5.408	5.408
Projectgerelateerde sponsoring en bijdragen	384.025	184.425
Bijdragen sponsors, fellows en giften	343.903	466.137
Rente-opbrengsten beleggingen	35.649	19.926
Koersresultaat	-19.652	-2.194
	1.099.378	1.052.727
Netto exploitatieresultaat	-1.265.231	-1.206.832
Saldo boekjaar	-165.853	-154.105

Cijfers afkomstig van de jaarrekening 2008, d.d 19 mei 2009 waarbij de accountant een goedkeurende verklaring heeft afgegeven.

Publicaties

Rob Driessen
Joseph Mendes da Costa. Works from the Schiller-David Collection

Kingston N.Y. 2007 (Battledore Ltd)

Gert Jan Pos en Mourice Plusquin
Strip en kunst

Harderwijk 2008 (Uitgeverij d'jonge Hond)

Ineke Middag
Van Gogh & Co. Agenda 2009
Baarn 2008 (Amerpoort)

Helen Schretlen
American Impressionist William H. Singer Jr. 1868-1943
Laren/Zwolle 2008 (Singer Laren/Waanders Uitgevers)
Nederlandse en Engelse editie

Sander Bink en Lien Heyting
Roosje van Lelyveld en haar album
in cassette samen met facsimile van het album
Laren 2008 (Leo Janssen produkties)

Martin Eidelberg, Nina Gray en Margaret K. Hofer
Nieuw licht op Tiffany
Clara Driscoll en de Tiffany girls
New York/London/Laren 2008 (New-York Historical Society/D Giles Limited/Singer Laren)

Tentoonstellingen

t/m 13 januari
Art Flora – Art Fauna
Hoogtepunten van Nederlandse Art Nouveau/Art Deco
uit de collectie Schiller-David

t/m 27 januari
Schilders van de Ziel. Symbolisme in Frankrijk
schilderijen, werken op papier en sculptuur uit de
collectie van Lucile Audouy

t/m 1 april
Singer Solo: George Breitner en Isaac Israels
schilderijen en werken op papier uit de eigen collectie en
permanente bruiklenen

7 februari t/m 27 april
Strip en kunst
tekeningen van striptekenaars in combinatie met schilde-
rijen en werken op papier van beeldende kunstenaars uit
Nederland en België

5 april t/m 12 oktober
Singer Solo: Aat Veldhoen – Grafisch werk
grafiek uit de schenking Groeneveld-Woerlee en enige
recente schilderijen en sculptuur

9 mei t/m 31 augustus
Van Gogh & Co.
schilders van Amerpoort geïnspireerd door schilderijen
uit de collectie van Singer Laren en enige bruiklenen
waaronder werk van Vincent van Gogh

16 september t/m 7 december
American Impressionist
William Henry Singer Jr. 1868-1943
overzichtstentoonstelling van schilderijen en werken op
papier

18 oktober 2008 t/m 22 maart 2009
Singer Solo: Het Album van Roosje van Lelyveld
tevens documentatie van Roosje en enige vrienden-
albums van tijdgenoten uit de Koninklijke Bibliotheek

16 december 2008 t/m 30 augustus 2009
Tiffany Girls. Nieuw licht op Tiffany
lampen, glas-in-lood, objets de luxe, ontwerpen en
documentatie

16 december 2008 t/m 22 maart 2009
Nieuwe bruiklenen Jan Sluijters
samen met werk van de kunstenaar uit eigen bezit;
schilderijen

16 december 2008 t/m 30 augustus 2009

Singer in beeld

een zevental beelden uit de eigen collectie

t/m 22 maart 2009

Meet the Singers!

Presentatie eigen collectie

selectie van schilderijen en beelden uit de eigen collectie

en enige permanente bruiklenen

tot najaar 2009

Beelden in de Singertuin

bruiklenen van Museum Beelden aan Zee

Museale aanwinsten

schenking Museum Het Rembrandthuis

Aat Veldhoen

Portret van een Afrikaanse jongen 1965

rotaprent

366 x 304 mm

schenking Amerpoort

Monica Dierikx

Duinlandschap met schapen I

pentekening

253 x 350 mm

Duinlandschap met schapen II

pentekening

295 x 420 mm

Duinlandschap met schapen III

pentekening

295 x 420 mm

Duinlandschap met schapen IV

pentekening

295 x 420 mm

schenking Leo Haks en Guus Maris

archief Willem Dooijewaard

particuliere schenking

Lou Loeber

Roggevelden bij Blaricum 1921

olieverf op doek

44 x 52 cm

Judaspenning 1919

olieverf op doek

71 x 60 cm

schenking dhr. J. Szymanski

William Henry Singer (jr.)

Rysdal Horne 1923

pastel

559 x 508 mm

Boerderij met figuur 1902

olieverf op paneel

23,5 x 33 cm

Stillevens Intermezzo 5 1916

olieverf op doek

47 x 55 cm

Terugtrekkend tij

olieverf op doek

100 x 105 cm

Opkomende mist 1929

olieverf op doek

100 x 105 cm

Het meer bij zonsondergang 1933-1934

olieverf op paneel

40 x 50 cm

Holland 1902

olieverf op doek

54 x 73,7 cm

Bloemen in de kas 1911-1913

olieverf op paneel

46 x 55 cm

Rivier bij Olden 1916

olieverf op doek

106 x 101,6 cm

Atelier in de sneeuw

olieverf

46,5 x 59 cm

Vallende sneeuw

olieverf op doek

85 x 80 cm

Mist en ochtend zon 1921

olieverf op doek

100 x 105 cm

De grootsheid van Gods natuur (Rysdal Horne) 1923

olieverf op doek

100 x 105 cm

Winter morgen in het Oldendal

olieverf op doek

100 x 105 cm

September landschap 2, 1933

olieverf

80 x 85 cm

Noorderlicht en maanlicht 1929

olieverf op doek

100 x 105 cm

Noorderlicht 1929

olieverf op doek

100 x 105 cm

Stilte 1929

olieverf op doek

100 x 105 cm

Studie vrouwelijk naakt

houtschooltekening

617 x 402 mm

Vrouwelijk naakt, rugzijde

houtschooltekening

635 x 404 mm

Mannelijk naakt, portretstudie, 1901

houtschooltekening

620 x 415 mm

Staand vrouwelijk naakt, 1/4 gedraaid

houtschool- en krijttekening

617 x 398 mm

Zittend mannelijk naakt

houtschooltekening

620 x 410 mm

Documentatie William en Anna Singer

Martin Borgord

schenking familie Van Son

Arina Hugenholtz

Boerderij te Laren

olieverf op paneel

30 x 36,5 cm

Dorpsgezicht

zwart en wit krijt op bruin papier

171 x 272 mm

Dorpsgezicht met kudde

zwart krijt en houtschool op beige papier

218 x 317 mm

Dorpsgezicht

zwart en wit krijt gewassen op beige papier

216 x 300 mm

Landweg met bomen

zwart en wit krijt, houtschool gewassen

217 x 294 mm

particuliere schenking

Adriaan Lubbers
Times Square 1953
olieverf op doek
42 x 48 cm

aankoop

Piet Schopping
De artieste 2007
gemengde techniek
150 x 100 mm

Monique van Deventer
De Dam 2007
gemengde techniek
460 x 660 mm

particulier bruikleen

Ferdinand Hart Nibbrig
De Marskramer
olieverf op doek
87 x 94 cm

particulier bruikleen

Jan Sluijters
Stilleven met tafel 1933
olieverf op doek
83 x 116,5 cm

Vaas met tulpen voor het raam
olieverf op doek
92 x 76 cm

Chemise Verte
olieverf op doek
80 x 60,5 cm

Staphorster boerderij
olieverf op doek
75 x 97 cm

De kinderkamer 1948
olieverf op doek
90 x 70 cm

Stilleven 1950
olieverf op doek
98 x 120 cm

Het ontwaken 1913
olieverf op doek
84,5 x 106 cm

Uitgaande bruiklenen 2008

Museum de Fundatie, Heino
Otto B. de Kat, het late werk
23 februari - 24 mei 2008

Otto B. de Kat
Hommage aan Mondriaan
olieverf op doek

Singerheimen, Olden
vaste opstelling
februari 2008 - mei 2009

William Singer,
Fjeldheim in de herfst
olieverf op doek

Museum De Wieger, Deurne
*Van zaaien tot maaien – een kleurrijke oogst uit
de eerste helft van de vorige eeuw*
11 mei - 31 augustus 2008

Herman Gouwe
De zaaister
olieverf op doek

William Henry Singer jr.,
Voorjaarsdag in mijn tuin
olieverf op doek

Museum Hilversum, Hilversum
Erfgooiers, Inrichters van het landschap
21 september 2008 - 1 februari 2009

Martin Borgord,
De Larense boer Lammert Wortel
olieverf op doek

Ferdinand Hart Nibbrig
Larense boer (Jan Majoor de bulleboer)
olieverf op doek

Ferdinand Hart Nibbrig
Boer met plaggenhak
olieverf op doek

Ferdinand Hart Nibbrig
De Marskramer
olieverf op doek

Ferdinand Hart Nibbrig
De drie gebroeders Gert, Jan en Teus de Leeuw
olieverf op doek

Arina Hugenholtz
Kop van een koe
olieverf op doek op paneel

Frans Langeveld
Paarden voor een wagen
olieverf op karton

Evert Pieters
Maanlicht op het Naardermeer
olieverf op doek

David Schulman
Laren in de sneeuw
olieverf op doek

David Schulman
Boerderij in de sneeuw
olieverf op doek

Jan Smit

Portret van Bram Bijl
olieverf op doek

Katwijk Museum, Katwijk
Willy Sluiter en de Kunstvereniging Katwijk
1908-1910
11 oktober 2008 - 10 januari 2009

Charles van Wijk
Schelpenvissers te paard
brons

Theatervoorstellingen

januari

- 4 Koningin Emma *toneel*
- 5 Daniël Samkalden/Geen familie *cabaret*
- 6 Bill Baker's Big Band *muziek*
- 8 Hollanders in Beeld *lezing/excursie*
- 10 Wuivend Graan *toneel*
- 12 Droog Brood *cabaret*
- 15 De goddelijke Michelangelo *lezing*
- 17 Eline Vere *toneel*
- 20 Tierelijn *familie*
- 23 Veldhuis & Kemper *cabaret*
- 24 Sterren dansen *toneel*
- 27 Jo Lemaire *muziek*

februari

- 2 De Pianist *toneel*
- 3 A cello romance *muziek*
- 7 Sara Kroos *cabaret*
- 9 Purper *cabaret*
- 14 Fortuyn *toneel*
- 17 Kikker *familie*
- 19 Die Entführung aus dem Serail *excursie*
- 21 Misery *toneel*
- 22 Jim en de Matangi's *muziek*
- 25 Gravin van Parma *toneel*
- 26 Verplichte figuren *musical*
- 29 Giphart, Chabot & Bril *show*

maart

- 2 Des Knaben Wunderhörner *muziek*
4 Coppélia *excursie*
8 Gouden Boekjes *familie*
11 Kwijt *toneel*
12 Klára Würtz/Camerata *muziek*
14 Knielen op een bed violen *toneel*
15 Jeans *muziek*
18 Parsifal *lezing*
19 Simone Kleinsma *muziek*
26 Volmaakt geluk *toneel*
30 Club van lelijke kinderen *familie*

april

- 1 Breitner en Israëls *lezing*
4 Camille Claudel *musical*
12 Jenny Arean *muziek*
17 Van oude mensen en de dingen *toneel*
20 De band krijgt kinderen *familie*
25 The Rosenberg Family *muziek*
29 De goede dood *toneel*

mei

- 17 seizoensafsluiting/Laura Fygi & Band *muziek*

september

- 5 Laren Jazz (besloten, sponsor) *muziek*
6 Laren Jazz *muziek*
7 Laren Jazz *muziek*
20 De flat van Jet perspremière *toneel*
21 De flat van Jet première *toneel*
29 American Impressionist *lezing*

oktober

- 3 Bert Visscher *cabaret*
4 Bert Visscher *cabaret*
8 Vleugellam try-out *toneel*

- 9 Vleugellam première *toneel*
10 Ashton Brothers *cabaret*
11 Ashton Brothers *cabaret*
12 The Art of Duo *muziek*
16 Hera *muziektheater/show*
22 5 jaar met jou *musical*
23 De Batavia *toneel*
25 Lebbis *cabaret*
28 Youp van 't Hek *cabaret*
29 Floddertje *familie*
30 Richard Groenendijk *cabaret*

november

- 1 Slagerij van Kampen *muziek*
5 Piaf de Musical *musical*
7 Dolf Jansen *cabaret*
8 Boeing Boeing *toneel*
9 Jörgen Raymann *cabaret*
11 St. Petersburg, stad en residentie vd Russische tsaren *lezing*
14 Rapalje *muziek*
23 Schateiland *familie*
27 Kaatje is verdronken *toneel*
29 Lenette van Dongen *show*
30 De Pepernoten Pieten band *familie*
30 Anne van Veen *muziek*

december

- 2 Adriaen de Vries, keizerlijk beeldhouwer *lezing*
4 Dick en Ton *show*
11 Johanna de Waanzinnige *toneel*
12 Daniël Wayenberg *muziek*
13 Klaas van der Eerden *cabaret*
19 Remko Vrijda en Micha Molthoff *muziek*
20 Fernando Lameirinhas *muziek*
21 Kruistocht in Spijkerbroek *familie*

Hoofdsponsors per 31 december 2008

Gemeente Laren

BankGiro Loterij
Amsterdam

ABN AMRO Bank
Amsterdam

Kroymans Corporation
Hilversum

Optimix Vermogensbeheer
Amsterdam

Sara Lee/DE
Utrecht

SINGER LAREN

Oude Drift 1
1251 BS Laren
Postbus 497
1250 AL Laren
T 035 539 39 39
F 035 531 77 51
www.singerlaren.nl

colofon

ontwerp Studio Berry Slok, Amsterdam

druk Thieme, Almere

uitgave Stichting Singer Memorial Foundation, Laren, mei 2009